

Ludwik Simon

Nieznany dialog pijarski o Bolesławie Śmiałym

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 26/1/4, 88-91

1929

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

III. MATERJAŁY.

Nieznany dialog pijarski o Bolesławie Śmiałym.

Przed laty Antoni Euzebjusz Balicki wydał ciekawą rozprawkę p. t.: „Bolesław Śmiały i św. Stanisław Szczepanowski w poezji polskiej“ (Kraków 1905), w której zajął się opracowaniami literackimi losów Bolesława II. Rozprawkę tę ocenił z kolei prof. Hahn w „Pamiętniku literackim“ (R. IV, 1905), wytykając autorowi szereg pominięć, tak, że ostatecznie dzięki obu badaczom uzyskaliśmy wcale obszerny wykaz utworów o Bolesławie Śmiałym. Do tego wykazu pragnę obecnie dorzucić jeden drobniak, który ani Balickiemu, ani Hahnowi nie był znany z zrosumiałej przyczyny. W bibliotece Ord. Zamojskich w Warszawie znalazłem druk, nienotowany przez bibliografów z Estreicherem na czele. Jest to program dialogu, granego przez uczniów szkoły pijarskiej w Łowiczu w lipcu 1723 roku. Egzemplarz biblioteki Zamojskich jest świetnie zachowany i nosi sygnaturę F 299. Poniżej podaję opis bibliograficzny druku oraz tekst polski streszczenia dialogu.

FELICITAS || BOLESLAI AVDACIS || II. REGIS POLONIAE || Ad aspera Martis certamina || EMINENS || Ad mollia deliciarums Otia || MINVS SECVNDA || Nomini & Honori || ILLUSTRIS ET MAGNIFICI DOMINI || D. MICHAELIS || de SŁUCK || SŁUCKI || JVDICIS Terrestris Łanciciensis || Semper Augustissima || Per Magnificam Collegij Łoviciensis Scholarum Piarum || Juventutem Rhetoricam Scenicis Inductionibus || EXHIBITA || ac || DEDICATA || Anno, Quo Felicitatem Redemptionis humanae Divinum || invexit Verbum 1723. Die Julij. || VARSAVIAE, || Typis S. R. M. Scholarum Piarum.

Druk in folio obejmuje 4 karty nieliczbowane, znaczone, począwszy od drugiej, literami A₂, B, B₂. Na odwrocie k. tyt. herb Słuckich, pod nim dwa czterowiersze, jeden łaciński, drugi polski. Obie strony k. 2 zajmuje dedykacja łacińska prozą, pod

którą widnieje podpis: Devinctissimi Rhetores Collegii Loviciensis Scholarum Piarum. Na dwóch ostatnich kartach druku program dialogu o Bolesławie Śmiałym. Treść każdej sceny podano w dwóch językach, po łacinie i po polsku.

Tekst polski streszczenia dialogu:

ANTIPROLOGUS.

Dzielność Bolesława I Chrobrego z zawojowanych pobliskich prowincyj, triumfami sławna, żelazne nad Nieprzem i Salą wystawiwszy kolumny. Chciwość Bolesława II, śmiałego prawnuka, do podobnej zapala rezolucji, do której się zabierając, gdy się na Prześwietną W. J. M. Panów Słuckich reflektuje Familją, złote sobie i Ojczyźnie obiecuje czasy, czem wzbudzeni Bogowie morscy ich wychwalają imię.

Prologus.

Przyszłą rzecz Wielmożnemu J. Mści Panu Sędziemu Ziemiemu Łęczykiemu ofiaruje.

Actus Primus.

Inductio I.

Do wojny gorejącemu Bolesławowi Śmiałemu Wulkan oręża gotuje.

Inductio II.

Widząc różne prowincje wielką Bolesława Śmiałego w triumfach wspaniałość, same się do powolnej skłaniają submissji; jedna się do tego nie zna Russja i oręże przeciwko niemu podnosi.

Inductio III.

Książęta ruscy Bolesławowi królowi z pradziada i matczyńskiej krwi należących krajów ruskich ustąpić nie chcą i broń się orężem obiecują.

Inductio IV.

Bolesław całą Polskę do krwawego boju przeciwko ruskim książętom animuje i w pole wojenne wprowadza.

Inductio V.

Słyszając wieść wojenną ruscy książęta, że na nich Król Śmiały idzie, sprzysięgają się przeciwko niemu.

Interludium.

Actus Secundus.

Inductio I.

Gdy Bolesław miasto Kijów opasuje wojskiem, ogniem i orężem wsi i miasteczka znosi, Rossja z książęty do poddania się skłania.

Inductio II.

Wychodzi z triumfem do zawojowanego miasta Bolesław przy ogłosie Sławy, a księstwo mu swoją oddają powolność.

Inductio III.

Zażywając delicyj Bolesław z wojskiem w zawojowanym kraju zwycięską traci reputacją, o co go strofuje Sława i przed tym aplaudujące Prowincje.

Inductio IV.

Brzmi alarmo wojenne, Bolesław zatula uszy, bardziej się kontentując muzycznym graniem i tańcem dworskiej młodzi.

Inductio V.

Bolesław zasypiający przy śpiewaniu Rozkoszy i Próznowania, a tymczasem postowie polscy i różnych narodów przychodzą, a nie mając audjencji z gniewem odchodzą, potem postrzegszy się Bolesław, że sam prawie został, między nieprzyjacielską zawziętością z gniewem do Polski powraca.

Interludium.

Actus Tertius.

Inductio I.

Nie mając assistencji rycerstwa polskiego, Bolesław z oprawcami do Polski wpada, na co Polska omdlewa.

Inductio II.

Tyraństwo Króla w krwi polskiej miecz swój grozi się płókać.

Inductio III.

Za rozkazem Bolesława prowadzą na śmierć odstępców boku królewskiego, a tymczasem fata i piekielne furje z odciętemi głowami tragiczną tyrannowi uciechę czynią.

Inductio IV.

Zemsta zbrodni królewskich wszystkie jego triumfalne kolumny i zwycięską sławę obala.

Inductio V.

Sława zaś polska między zwycięskimi W. W. J. J. M. M. P. P. Słuckich przechodząc się znakami nieśmiertelne ich zasługi całemu otrębuje światu.

Chorus.

Interludium.

EPILOGUS.

Wielmożnemu J. M. Panu Sędziemu Ziemiemu Łęczycy-
kiemu i oraz poważnemu audytorowi za powolność dziękuje.
Ludwik Simon.

Nieznany masoński wiersz Ignacego Chodźki.

O wolnomularstwie na Litwie w pierwszych latach XIX stulecia tak opowiada Ignacy Chodźko¹⁾: „Cokolwiek tylko dostojniejszego w jakiegokolwiek klasie towarzystwa po całej Litwie liczyć się mogło (prócz Żydów) wszystko się to ubiegało, o chlubne natenczas imię massona; a które wszakże niezbyt łatwo się otrzymywało“. Do tych wybranych, który chlubne imię masona otrzymał, należał Ignacy Chodźko, wprowadzony do łóż masońskich przez stryja swego, Jana Chodźkę, Wielkiego Mistra i założyciela dwu łóż w Wilnie i w Mińsku.

Ign. Chodźko opowiada, że „wewnątrz samego towarzystwa (wolnomularskiego) utworzyła się burza w 1819 r. Kilkunastu z braci, członków loży „Gorliwego Litwina“, postanowiło zreformować wolnomularstwo litewskie: przewodniczącą temu zamiarowi brat Kaz mierz Kontrym, napisał obszerną rozprawę, dowodzącą niestosowności przestarzałej instytucji do ducha i oświecenia wieku; niestosowność obrzędów i prób niepotrzebnych, a często śmiesznych; słowem wypowiedział wszystko to, co i natenczas i dzisiaj naprzeciw wolnomularstwu sprawiedliwie powiedzieć można“.

Na jednym z posiedzeń loży „Gorliwego Litwina“, „któremu przewodniczył mistrz katedry, Mianowski, profesor w oddziale medycznym Wileńskiego uniwersytetu“, powstał na kolumnie uczniów brat Kazimierz Kontrym i blisko godzinę czytał rozprawę o wyżej wymienionej reformie masonerji: „Głuche milczenie objęło lożę..., przerwał je Kontrym i postąpiwszy na środek między kolumny, zawołał: „Kto z braci jest mojego zdania, niech raczy wystąpić i połączyć się ze mną“. Kilkunastu powstało i stanęło obok. Mianowski milczał... A w tym Kontrym odezwał się znowu: „Przewielebny mistrzu, czekamy zdania twojego. Wtedy Mianowski przyłączył się do reformatorów i oddał młotek, godło swego urzędu, bratu Dłuskiemu“.

„Bracia — rzekł uroczyście Dłuski — ponieważ ogniwa jedności naszej zrywają się tak niespodzianie, połączmy się więc jeszcze ściślej z węzły; i w tem połączeniu wezwijmy Wielkiego Budownika Świątów, aby zakon nasz wolnych-mularzy, chwale jego i dobru bliźnich poświęcony, chronić raczył

¹⁾ Ignacy Chodźko: Obrazy litewskie „Nowe pamiętniki kwestarza przez Brata Rafała Karegę“. Wilno 1862. Przypisy: Wolne mularstwo na Litwie.